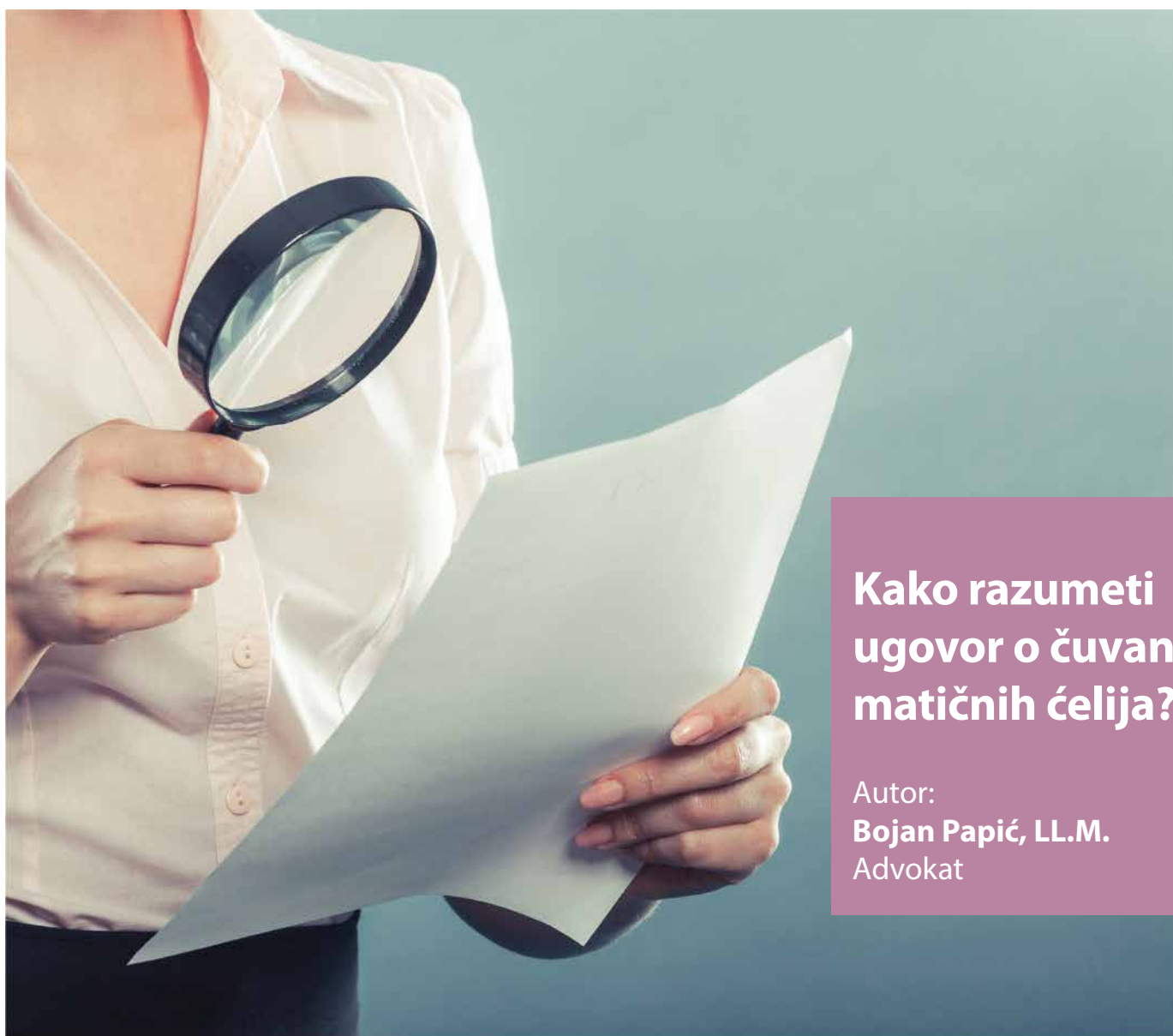

PRAVNA ANALIZA UGOVORA O SKLADIŠTENJU MATIČNIH ČELIJA

**Kako razumeti
ugovor o čuvanju
matičnih ćelija?**

Autor:
Bojan Papić, LL.M.
Advokat

PRAVNA ANALIZA UGOVORA O SKLADIŠTENJU MATIČNIH ĆELIJA

Autor:
Bojan Papić, LL.M.
Advokat

PRAVNA ANALIZA UGOVORA O SKLADIŠTENJU MATIČNIH ĆELIJA Kako razumeti ugovor o čuvanju matičnih ćelija?	3
DVA ODVOJENA SEGMENTA U POSTUPKU Pripreme radnje, obrada i skladištenje uzorka	3
RASPODELA OBAVEZA I ODGOVORNOSTI u okviru celokupnog procesa	4
STRANA BANKA ILI ZASTUPNIK U SRBIJI? Srpski zastupnici moraju preuzeti odgovornosti	5
RODITELJI NEMOĆNI U SLUČAJU SPORA SA STRANOM BANKOM Strano pravo i preskupi troškovi sudskih sporova u inostranstvu	6
OPASNA ODREDBA UGOVORA PO KOJOJ SE RODITELJI ODRIČU PRAVA NA MATIČNE ĆELIJE SVOG DETETA	7
POTREBAN JE UGOVOR SA SRPSKIM ZASTUPNICIMA BANAKA Sa posebnom klauzulom koja štiti uzorke za slučaj bankrotstva	8

PRAVNA ANALIZA UGOVORA O SKLADIŠTENJU MATIČNIH ĆELIJA

Kako razumeti ugovor o čuvanju matičnih ćelija?

U Srbiji trenutno ne postoje javne, niti privatne banke matičnih ćelija.

Strane banke matičnih ćelija, koje su prisutne na tržištu Republike Srbije, usluge pružaju putem svojih zastupnika u vidu privrednih društava registrovanih u Srbiji. Roditelji koji žele da čuvaju matične ćelije svoga deteta u inostranim bankama matičnih ćelija to mogu učiniti preko ovlašćenih zastupnika u Srbiji, koji sa bankama imaju zaključen pisani ugovor. Zastupnici stranih banaka matičnih ćelija registruju se u skladu sa domaćim propisima kod Ministarstva zdravlja, Uprave za biomedicinu .

Sami zastupnici u Republici Srbiji nikada ne preduzimaju sve radnje u vezi sa krioprezervacijom matičnih ćelija, već se njihova delatnost svodi prevashodno na posredovanje između roditelja i stranih banaka matičnih ćelija, te na organizovanje prikupljanja i transporta matičnih ćelija do banaka u inostranstvu.

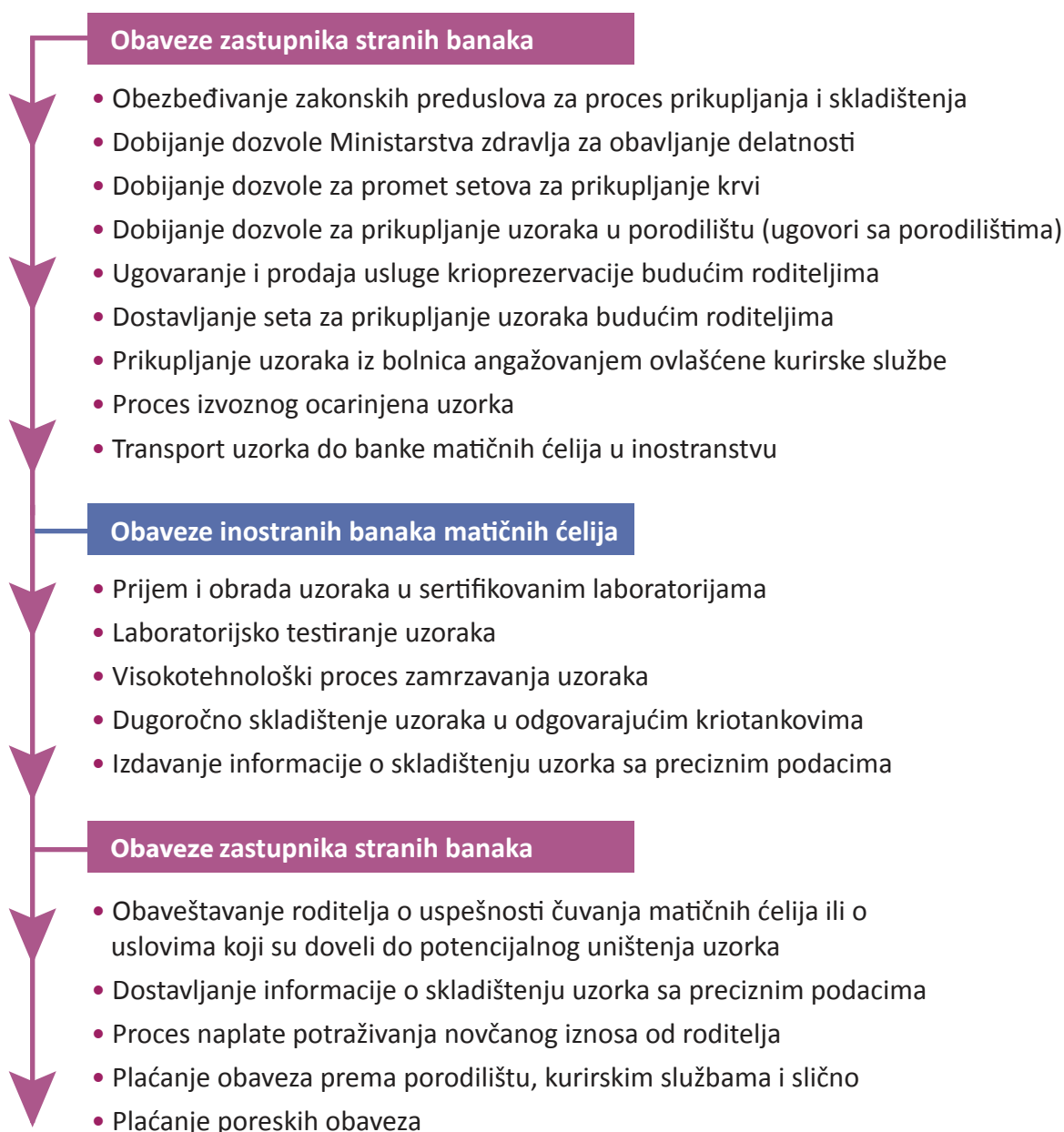
DVA ODVOJENA SEGMENTA U POSTUPKU

Pripremne radnje, obrada i skladištenje uzorka

Dakle, za roditelje je izuzetno važno da u okviru celokupnog postupka prikupljanja i čuvanja matičnih ćelija svoga deteta prepoznaju dva odvojena segmenta. **Prvi segment možemo nazvati pripremnim radnjama.** One se sastoje od obezbeđivanja preduslova za prikupljanje matičnih ćelija u smislu uređivanja pravnih odnosa (potpisivanje ugovora) sa bolnicama/porodilištima, dostavljanja medicinskih setova roditeljima i organizovanja transporta matičnih ćelija u inostranstvo. Ove radnje mogu preduzimati isključivo srpski zastupnici stranih banaka matičnih ćelija. Srpski zastupnici, pored navedenog, nakon izvršenog skladištenja matičnih ćelija dostavljaju i odgovarajuće sertifikate o stručno izvršenoj obradi, kvalitetu i čuvanju matičnih ćelija.

Drugi segment sastoji se od obrade uzoraka matičnih ćelija, u smislu virusoloških, bakterioloških i drugih analiza, te od samog postupka dubinskog zamrzavanja i čuvanja matičnih ćelija. Ove aktivnosti vrše se u inostranstvu od strane stručnog osoblja banaka matičnih ćelija i biomedicinskih centara.

RASPODELA OBAVEZA I ODGOVORNOSTI u okviru celokupnog procesa

Kao što se vidi iz grafičkog prikaza, većina procesa, a samim tim i odgovornosti nalazi se u rukama zastupnika registrovanih u Srbiji. S toga je važno da domaći zastupnici ugovorima preuzmu zakonski definisanu odgovornost.

STRANA BANKA ILI ZASTUPNIK U SRBIJI?

Srpski zastupnici moraju preuzeti odgovornosti

Imajući u vidu sve navedeno, za roditelje je od izuzetnog značaja da obrate pažnju na to **da li ugovor o krioprezervaciji matičnih ćelija zaključuju sa srpskim zastupnikom strane banke matičnih ćelija ili direktno sa stranom bankom matičnih ćelija**. Takođe, važno je obratiti pažnju i na to da li srpski zastupnik strane banke matičnih ćelija ugovorom na sebe preuzima bilo kakve obaveze, da li snosi odgovornost za vršenje određenih radnji u okviru postupka krioprezervacije, te da li će se u slučaju nastanka spora primenjivati srpski ili strani pravni propisi, kao i da li će nadležnost za odlučivanje o sporu biti na srpskim ili inostranim sudovima ili arbitražama. Potrebno je navesti da su upravo srpski zastupnici ti koji dobijaju dozvole za rad od Ministarstva zdravlja, Uprave za biomedicinu i koji potpisuju ugovore sa bolnicama i samim tim oni ne smeju izbeći odgovornost u celokupnom procesu.

Komparativnom analizom ugovora o krioprezervaciji koji se nude roditeljima u Srbiji, došli smo do zaključka da se ugovori u velikom broju slučajeva zaključuju direktno sa stranim bankama matičnih ćelija, pri čemu srpski zastupnici tih banaka na sebe ne preuzimaju nikakve obaveze i ne snose nikakvu odgovornost. Takođe, **roditelji se ugovorima sa stranim bankama obavezuju da će se na sva sporna pitanja koja proizađu iz ovih ugovora primeniti pravni propisi zemlje u kojoj se nalazi sedište strane banke matičnih ćelija, kao i da će se svi sudski postupci voditi pred sudovima strane države**. Jednom potpisane, ovakve ugovorne odredbe je gotovo nemoguće pobijati s obzirom na to da iste nisu u suprotnosti čak ni sa srpskim zakonima.

Potrebno je navesti da su upravo srpski zastupnici ti koji dobijaju dozvole za rad od Ministarstva zdravlja, Uprave za biomedicinu i koji potpisuju ugovore sa bolnicama i samim tim oni ne smeju izbeći odgovornost u celokupnom procesu. Ugovori se u velikom broju slučajeva zaključuju direktno sa stranim bankama matičnih ćelija, pri čemu srpski zastupnici tih banaka na sebe ne preuzimaju nikakve obaveze i ne snose nikakvu odgovornost.

Naime, našim Zakonom o rešavanju sukoba zakona sa pravnim propisima drugih zemalja, propisano je da je za ugovore merodavno ono pravo koje su izabrale ugovorne strane. Istim zakonom dozvoljeno je i ugovaranje nadležnosti stranih sudova ukoliko je jedna od stranaka pravno lice sa sedištem u inostranstvu (npr. strana banka matičnih ćelija), izuzev ukoliko je u pitanju spor za koji je po našim zakonima propisana isključiva nadležnost domaćih sudova, što u sporovima čiji je predmet krioprezervacija matičnih ćelija ne bi bio slučaj.

RODITELJI NEMOĆNI U SLUČAJU SPORA SA STRANOM BANKOM

Strano pravo i preskupi troškovi sudskih sporova u inostranstvu

Napred smo već naveli da pripremne radnje u postupku krioprezervacije (kao što je npr. uređivanje pravnih odnosa sa bolnicama/porodilištima, organizovanje transporta itd.) u Srbiji mogu vršiti isključivo zastupnici stranih banaka matičnih ćelija. U situaciji kada roditelji zaključe ugovor direktno sa stranom bankom matičnih ćelija, bez ikakvog formalnog učešća srpskog zastupnika te banke, zastupnik na sebe ne preuzima bilo kakvu odgovornost za radnje koje vrši. Ovo može dovesti do nesagledivih i nepopravljivih posledica u slučaju da dođe do propusta prilikom radnji koje vrše srpski zastupnici banaka matičnih ćelija. Roditelji bi u ovakvim situacijama ostali gotovo nemoćni, a mogućnost ostvarenja prava na naknadu pretrpljene štete bila bi neznatna.

Nadalje, praktične posledice zaključenja ugovora direktno sa stranim bankama matičnih ćelija ogledaju se u tome što se roditelji dovode u situaciju da sva sporna pitanja rešavaju po pravu koje im je strano, pred sudovima u inostranstvu i u okviru inostranih pravnih poredaka koji mahom štite pravna lica (banke matičnih ćelija) sa sedištem u tim stranim državama.

Povrh toga što se u samom startu nalaze u daleko nepovoljnijem položaju od banke matičnih ćelija, roditelje tokom vođenja opisanih sporova očekuje i snošenje izuzetno visokih troškova sudskih postupaka.

U situaciji kada roditelji zaključe ugovor direktno sa stranom bankom matičnih ćelija, bez ikakvog formalnog učešća srpskog zastupnika te banke, zastupnik na sebe ne preuzima bilo kakvu odgovornost za radnje koje vrši. Ovo može dovesti do nesagledivih i nepopravljivih posledica u slučaju da dođe do propusta prilikom radnji koje vrše srpski zastupnici banaka matičnih ćelija.

Pre svega, potrebno je istaći da bi u cilju zastupanja pred inostranim sudovima naši državljani bili dužni da angažuju strane advokate, ovlašćene za zastupanje pred nadležnim sudovima. Primera radi, poređenjem Tarife o nagradama i naknadama troškova za rad advokata u Srbiji sa troškovima angažovanja advokata u Švajcarskoj ili Velikoj Britaniji, dolazi se do podatka da su advokatske tarife u ovim zemljama u proseku pet do deset puta veće nego u našoj zemlji.

U većini država uslov za pokretanje sudskog postupka od strane stranog državljanina ogleda se prethodnom deponovanju određenog novčanog iznosa na račun suda, tzv. aktorske kaucije. Iznosi aktorskih kaucija u inostranstvu su često veoma visoki, a neretko i nedostižni mnogim roditeljima iz naše zemlje.

Roditelji bi takođe bili izloženi plaćanju visokih sudskih taksi na tužbu i pojedine druge podneske, kao i na odluke stranih sudova. Na osnovu uporedne analize sudskih taksi evropskih zemalja i Srbije, dolazi se do zaključka da takse u većini evropskih zemalja višestruko premašuju iznose taksi u našoj zemlji. U vidu je takođe neophodno imati putne troškove, troškove smeštaja i sve druge izdatke potrebne radi boravka u inostranstvu tokom vođenja sudskih postupaka.

OPASNA ODREDBA UGOVORA PO KOJOJ SE RODITELJI ODRIČU PRAVA NA MATIČNE ĆELIJE SVOG DETETA

Naposletku, napominjemo da među ugovorima o krioprezervaciji matičnih ćelija u Srbiji postoje drastične razlike u pogledu prava, obaveza i odgovornosti koje na sebe preuzimaju banke matičnih ćelija ili njihovi srpski zastupnici. U pravnom prometu pojavili su se ugovori u kojima **banke matičnih ćelija/srpski zastupnici na roditelje prevajaju obavezu angažovanja medicinskog osoblja zaduženog za prikupljanje matičnih ćelija prilikom porođaja, kao i obavezu plaćanja tog osoblja.**

Ulozi zastupnika banke matičnih ćelija svojstvena je obaveza uređivanja odnosa sa bolnicama/porodilištima, što podrazumeva i angažovanje medicinskog osoblja zaduženog za stručno prikupljanje matičnih ćelija, te se ova obaveza nikako ne bi smela prebaciti na roditelje. Roditeljima se neretko pripisuje i obaveza organizovanja transporta, dok se banka matičnih ćelija/srpski zastupnik oslobađa svih odgovornosti i troškova u vezi sa organizovanjem transporta matičnih ćelija do banaka u inostranstvu, što je potpuno suprotno duhu predmetnih ugovora.

Kao jedna od potencijalno najopasnijih odredbi koje se mogu uočiti u pojedinim ugovorima, javlja se ona kojom se roditelji nakon isteka roka ili u slučaju raskida ugovora o skladištenju odriču svih prava na matične ćelije, te dozvoljavaju banci matičnih ćelija mogućnost da uzorke koristi bez ikakvog ograničenja, što može podrazumevati upotrebu uzoraka za najrazličitije vrste naučnih eksperimenata. Ovako nešto roditelji ne bi smeli da dozvole.

Banke matičnih ćelija/srpski zastupnici u ugovore o krioprezervaciji nekada unose i odredbe kojima se u potpunosti oslobađaju odgovornosti za gubitak, oštećenje ili propast matičnih ćelija usled grešaka prilikom procesa krioprezervacije, na šta roditelji nikako ne bi smeli da pristanu jer ovim faktički gube mogućnost da zahtevaju naknadu štete ako do propasti uzoraka dođe usled nestručnog postupanja druge ugovorne strane. Na kraju, kao jedna od potencijalno najopasnijih odredbi koje se mogu uočiti u pojedinim ugovorima, javlja se ona kojom se roditelji nakon isteka roka ili u slučaju raskida ugovora o skladištenju odriču svih prava na matične ćelije, te dozvoljavaju banci matičnih ćelija mogućnost da uzorke koristi bez ikakvog ograničenja, što može podrazumevati upotrebu uzoraka za najrazličitije vrste naučnih eksperimenata. Ovako nešto roditelji ne bi smeli da dozvole.

Banke se moraju obavezati da će u slučaju raskida ugovora ili nakon isteka roka čuvanja, a ukoliko roditelji ne zatraže povlačenje uzorka, sve uzorke matičnih ćelija i genetskog materijala trajno uništiti.

POTREBAN JE UGOVOR SA SRPSKIM ZASTUPNICIMA BANAKA

Sa posebnom klauzulom koja štiti uzorke za slučaj bankrotstva

Iz svega navedenog proizlazi da je u najboljem interesu roditelja da prilikom zaključenja ugovora o krioprezervaciji matičnih ćelija svoga deteta posebnu pažnju obrate na ugovorne odredbe kojima se uređuje uloga srpskih zastupnika stranih banaka matičnih ćelija u celokupnom procesu krioprezervacije, ali i na prava obaveze i odgovornosti koje preuzima druga ugovorna strana.

Svakako, roditelji opravdano postavljaju pitanje, šta će se desiti sa njihovim uzorcima matičnih ćelija ukoliko srpski zastupnik sa kojim su potpisali ugovor bankrotira ili prestane sa radom. Zato je od izuzetne važnosti da srpski zastupnici ugovorom potvrde da im strana banka garantuje nastavak čuvanja svih do tada uskladištenih uzoraka pod identičnim uslovima.

U interesu je roditelja da ugovor zakluče sa srpskim zastupnikom, a ne direktno sa stranom bankom matičnih ćelija, ali podjednako je važno analizirati i odredbe ugovora kojima se uređuju prava, obaveze i odgovornost druge ugovorne strane (bila to direktno strana banka matičnih ćelija ili njen srpski zastupnik), te odabir merodavnog prava za rešavanje spornih pitanja, kao i nadležnost sudova ili arbitraža koji će odlučivati u slučaju eventualnog nastanka spora.

Autor:
Bojan Papić, LL.M.
Advokat